Ugnius Budvydas

Vadaktų dvarvietė

2021 m. atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai spėjamo Vadaktų senkapio (UK 2509) teritorijoje (Radviliškio r., Sidabravo sen.). Tyrimus inicijavo KPD, siekiant patikslinti objekto vertingąsias savybes ir teritorijos ribas. Spėjamas senkapis yra apytiksliai 320 m į ŠR nuo Vadaktų miestelio, 60 m į Š nuo Vadaktų upelio. Paminklui nustatyta 125x119 m dydžio teritorija (14900 m² plotas) (1 pav.). Š ir ŠV senkapio teritorija ariama, centrinėje dalyje stovi 40x10 m dydžio (400 m²) daržinė. 30 m į Š nuo jos 1995–2006 m. stovėjo dar vienas ūkinis pastatas (apie 25x9 m dydžio), kuris šiuo metu yra nugriautas. 2012–2020 m. centrinėje paminklo teritorijoje įrengta siloso duobė (?). 2012–2013 m. darytose ortofotonuotraukose senkapio R dalyje fiksuojama apie 15x12 m iškasta ūkinė duobė. Didesnėje senkapio teritorijoje reljefas lygus, tik P ir R dalyse yra didžiulė dauba, susidariusi imant žvyrą. Šiuo metu ji apaugusi medžiais bei krūmais, apie 3700 m² jos patenka į senkapio teritoriją. Senkapio nustatyta teritorija V dalyje apima dalį Vadaktų dvarvietės (UK 23870).

Archeologiniai tyrimai Vadaktų senkapio teritorijoje anksčiau nevykdyti. 1984 m. MMT žvalgant Radviliškio rajono archeologijos paminklus iš vietos gyventojų gauta informacija, kad 1960 m. kasant žvyrą į R nuo Vadaktų, Vadakčio kairiajame krante, netoli daržinės rasta „lankinė segė, daug keramikos, ir akmenų krūsnis“ (*LIIR*, f. 1, b. 1244). Radinius surinko vietinis senienų mėgėjas Antanas Petkevičius. Taip pat minima, kad po II Pasaulinio karo 500 m į Š nuo dabartinių Vadaktų kapinių, Vadakties ŠR krante, kalvelėje prie fermų imant žvyrą rasti žmogaus griaučiai, o prie jų – segė. Šalia griaučių taip pat atkastas 1 m skersmens

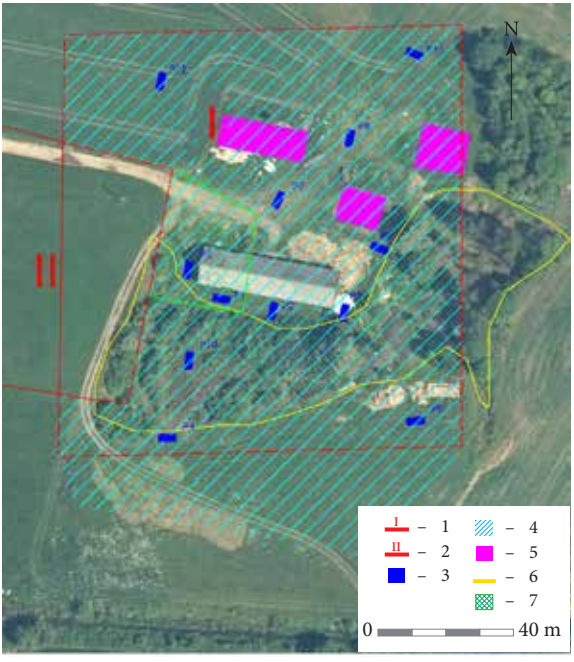

1 pav. Tyrimų Vadaktų senkapio teritorijoje situacijos planas: 1 – Vadaktų senkapis (UK 2509); 2 – Vadaktų dvarvietė (UK 23870); 3 – ištirtos perkasos; 4 – žvalgytas plotas; 5 – 1995–2013 m. stovėjusių ūkinių pastatų vietos; 6 – žvyrduobės ribos; 7 – siūlomos praplėsti Vadaktų dvarvietės teritorijos ribos. U. Budvydo brėž.

Fig. 1. A situation plan of the investigation on the grounds of Vadaktai Old Cemetery: 1 – Vadaktai Old Cemetery (UK 2509); 2 – the Vadaktai Manor site (UK 23870); 3 – the trenches; 4 – the surveyed area; 5 – the site of outbuildings in 1995–2013; 6 – the boundaries of the gravel pit; 7 – the proposed boundaries of the expanded grounds of the Vadaktai Manor site.

akmenų vainikas su medžio anglimis. Ekspedicijos dalyviai apklausė A. Petkevičiaus motiną, kuri papasakojo, kad kapas rastas žvyringoje vietoje, prie dabartinės daržinės. Remiantis šiais duomenimis, 1992 m. senkapis įrašytas į išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą.

2021 m. vykdant spėjamo senkapio žvalgomuosius tyrimus ekspedicijos dalyvius aplankė viena iš sklypo savininkių, kuri papa-

2 pav. Vadaktų senkapio teritorijoje rasti radiniai: 1 – Gustavo II Adolfo pusantrokas (perkasa 1); 2 – sieninių koklių fragmentai (perkasa 6). U. Budvydo nuotr.

Fig. 2. Finds from the grounds of Vadaktai Old Cemetery: 1 – a Gustavus Adolphus threehalfgroat (Trench 1); 2 – panel stove tile (Blattkacheln) fragments (Trench 6).

sakojo, kad vaikystėje kartu su kitais kaimo vaikais mėgo žaisti į P nuo daržinės esančioje žvyro duobėje. Žaisdami duobėje surado dviejų žmonių kaukoles, iš kurių viena buvo su įstrigusiu geležiniu „strėlės antgaliu“. Žvalgomųjų tyrimų metu senkapio teritorijoje ištirta 12 perkasų (1–12, 120 m^2 plotas) bei metalo ieškikliu žvalgytas apie 15200 m^2 plotas. Šių tyrimų metu kapų ar radinių, kuriuos būtų galima susieti su šioje vietoje buvusiu senkapiu, neaptikta. Įvertinus tyrimų rezultatus nuspręsta, kad Vadaktų senkapis buvo dabartinės žvyrduobės vietoje, o XX a. eksploatuojant žvyrą šis laidojimo paminklas sunaikintas.

Perkasoje 6, tirtoje senkapio V dalyje, aptiktas 65–70 cm storio kultūrinis sluoksnis. Jį sudarė šviesiai pilkas žvyringas smėlis. Sluoksnis vientisas, be aiškiau išskiriamų intarpų. Jame gausu puodų šukių, sieninių koklių fragmentų (2 pav.). Rastos kelios kaltinės vinys, 5 Rygos šilingai ir kt. Remiantis radiniais kultūrinis sluoksnis datuojamas XVII a. Viršutinė jo dalis iki 35–40 cm gylio suardyta XX a. vykdytų žemės kasimo darbų metu. Aptiktas sluoksnis sietinas su į V nuo senkapio lokalizuojama Vadaktų dvarviete (UK 23870), kuri istoriniuose šaltiniuose minima XVI a. pabaigoje. Todėl rekomenduota tikslinti Vadaktų dvarvietės (UK 23870) teritorijos ribas, jas praplečiant labiau į R, esamos daržinės kryptimi.

Vadaktai Manor Site

The 2021 KPD-initiated field evaluation (12 trenches totalling 120 m^2) and metal detector survey (roughly 15,200 m^2) on the suspected grounds of Vadaktai Old Cemetery (UK 2500) (Radviliškis District) (Fig. 1), which sought to check the object's most valuable features and its boundaries, failed to discover any burials or finds, which could be connected with the former cemetery. After reviewing the investigation's results, it was decided that Vadaktai Old Cemetery had been located at the site of a present-day gravel pit and had been destroyed during the pit's operation in the 20th century.

The 0.65–0.7 m thick rich cultural layer discovered in Trench 6 contained finds characteristic of the 17th century (Fig. 2) and should be associated with Vadaktai Manor, which stood to the W of the old cemetery and was mentioned in late 16th-century historical sources.

Karolis Duderis

Kelmės dvaras

2021 m. Kelmės dvaro sodybos (UK 193) teritorijoje, Dvaro ir Prūdo gatvėse atlikti detalieji tyrimai, kurių metu ištirta 13 perkasų (86 m^2 bendro ploto), žvalgomieji tyrimai (1 šurfas 2 m^2 ploto). Taip pat kasamų technologinių prieduobių vietose žvalgyta 10 technologinių prieduobių (47 m^2 bendro ploto). Bendrai archeologiniai tyrimai atlikti 135 m^2 plote.